

RUS TILI DARSLARIDA INTERFAOL METODLAR ORQALI KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISH

Umirova Iroda Zulfiqorovna
Maktabda rus tili fani o'qituvchisi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada rus tili darslarida interfaol metodlardan foydalanish orqali o'quvchilarda kommunikativ kompetensiyani shakllantirish masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida interfaol ta'lim texnologiyalarining didaktik imkoniyatlari, ularning o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini rivojlantirish, muloqot madaniyatini shakllantirish hamda til birliklarini real kommunikativ vaziyatlarda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni yoritiladi. Shuningdek, rus tili ta'limida interfaol metodlardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida asoslab beriladi.*

Kalit so'zlar: *rus tili, interfaol metodlar, kommunikativ kompetensiya, nutq faoliyati, muloqot madaniyati, ta'lim samaradorligi.*

Аннотация: *В статье рассматриваются вопросы формирования коммуникативной компетенции учащихся на уроках русского языка посредством применения интерактивных методов обучения. В ходе исследования раскрываются дидактические возможности интерактивных педагогических технологий, их роль в развитии устной и письменной речи, культуры общения и умений использовать языковые средства в реальных коммуникативных ситуациях. Обосновывается значимость интерактивных методов как эффективного средства повышения качества обучения русскому языку.*

Ключевые слова: *русский язык, интерактивные методы, коммуникативная компетенция, речевая деятельность, культура общения, образовательный процесс.*

Annotation: *This article examines the issues of developing students' communicative competence through the use of interactive methods in Russian language lessons. The study highlights the didactic potential of interactive teaching technologies and their role in enhancing oral and written communication skills, communication culture, and the ability to use language resources in real communicative situations. The effectiveness of interactive methods as a key factor in improving the quality of Russian language education is also substantiated.*

Keywords: *Russian language, interactive methods, communicative competence, speech activity, communication culture, educational effectiveness.*

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida chet va ikkinchi tillarni o'qitish jarayonida o'quvchilarda kommunikativ kompetensiyani shakllantirish ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Globallashuv sharoitida turli madaniyatlar va tillar o'rtasidagi muloqotning kuchayishi, axborot almashinuvining jadallashuvi til ta'limiga yangicha yondashuvlarni talab etmoqda. Xususan, maktab ta'limida rus tili fanini o'qitish nafaqat grammatik bilimlarni o'zlashtirish,

balki o‘quvchilarning og‘zaki va yozma nutqini rivojlantirish, ularni real kommunikativ vaziyatlarda faol ishtirok etishga tayyorlashni taqozo etadi.

Rus tili darslarining asosiy maqsadi o‘quvchilarda til vositalaridan erkin va ongli foydalanish qobiliyatini shakllantirishdan iborat bo‘lib, bu jarayonda kommunikativ kompetensiya yetakchi o‘rin tutadi. Kommunikativ kompetensiya o‘quvchining muloqot jarayonida fikrini aniq ifodalashi, suhbatdoshni tushunishi, nutq vaziyatiga mos til birliklarini tanlay olishi hamda muloqot madaniyatiga rioya qilishi bilan belgilanadi. Biroq amaliyot shuni ko‘rsatadiki, an’anaviy o‘qitish usullari ko‘pincha o‘quvchilarning faolligini cheklab, ularning muloqotga kirishish imkoniyatlarini yetarli darajada ta‘minlamaydi.

Shu nuqtayi nazardan, rus tili darslarida interfaol metodlardan foydalanish masalasi alohida dolzarblik kasb etmoqda. Interfaol metodlar o‘quvchi shaxsini ta‘lim jarayonining faol subyekti sifatida shakllantirib, o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytiradi. Ushbu metodlar orqali o‘quvchilar muloqotga kirishadi, fikr almashadi, bahs-munozara olib boradi va real nutqiy vaziyatlarda til birliklaridan foydalanish tajribasini egallaydi. Natijada kommunikativ kompetensiya tabiiy va samarali tarzda rivojlanadi.

Mazkur maqolada rus tili darslarida interfaol metodlardan foydalanish orqali kommunikativ kompetensiyani shakllantirishning nazariy asoslari va pedagogik imkoniyatlari yoritiladi. Tadqiqotda interfaol ta‘lim texnologiyalarining rus tili o‘qitishdagi didaktik ahamiyati, ularning o‘quvchilarning nutq faoliyatini rivojlantirishdagi roli va ta‘lim samaradorligiga ta‘siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Ushbu masalalarni o‘rganish maktab ta‘limida rus tili fanini o‘qitish sifatini oshirish va zamonaviy ta‘lim talablariga moslashish nuqtayi nazaridan muhim ahamiyatga ega.

ASOSIY QISM

Kommunikativ kompetensiya til o‘rganuvchining muloqot jarayonida til birliklaridan maqsadga muvofiq va vaziyatga mos foydalanish qobiliyatini ifodalaydi. U lingvistik bilimlar bilan bir qatorda nutqiy, sotsiokulturologik va pragmatik komponentlarni ham o‘z ichiga oladi. Maktab ta‘limida rus tili fanini o‘qitishda kommunikativ kompetensiyani shakllantirish o‘quvchilarning kundalik hayotda va o‘quv jarayonida rus tilida erkin muloqotga kirishishlarini ta‘minlashga qaratilgan bo‘lib, bu jarayonni samarali tashkil etishda interfaol metodlar muhim o‘rin egallaydi.

Rus tili darslarida interfaol metodlardan foydalanish o‘quvchilarning nutq faoliyatini faollashtirib, ularni passiv tinglovchidan faol muloqot ishtirokchisiga aylantiradi. Bunday metodlar o‘quvchilarni mustaqil fikrlashga, o‘z nuqtayi nazarini ifodalashga va suhbatdosh fikrini tushunishga undaydi. Ayniqsa, muloqotga asoslangan mashg‘ulotlar o‘quvchilarning og‘zaki nutqini rivojlantirishda samarali bo‘lib, ularning so‘z boyligini kengaytirish, grammatik tuzilmalarni nutq jarayonida qo‘llash hamda talaffuz ko‘nikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Interfaol metodlarning muhim xususiyatlaridan biri – o‘quv jarayonida real kommunikativ vaziyatlarni modellashtirish imkoniyatidir. Rol o‘ynash, dialog va poliloglar tuzish, muammoli vaziyatlar asosida suhbatlar tashkil etish orqali o‘quvchilar rus tilini tabiiy muloqot vositasi sifatida qo‘llash tajribasini egallaydilar. Bu esa kommunikativ kompetensiyaning shakllanishida muhim omil hisoblanadi. Shuningdek, guruhli va juftlikda

ishlash shakllari o‘quvchilarning hamkorlikda muloqot qilish, fikr almashish va kelishuvga erishish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Rus tili darslarida qo‘llaniladigan “munozara”, “aqliy hujum”, “case-study”, “klaster”, “INSERT”, “fishbone” kabi interfaol metodlar o‘quvchilarning nutqiy faolligini oshirish bilan birga, ularning mantiqiy fikrlashini ham rivojlantiradi. Ushbu metodlar orqali o‘quvchilar berilgan mavzu bo‘yicha fikr yuritadi, dalillar keltiradi va o‘z nutqini mantiqan asoslashga o‘rganadi. Natijada kommunikativ kompetensiya faqat til bilimlari majmui sifatida emas, balki faol nutqiy faoliyat jarayoni sifatida shakllanadi.

Bundan tashqari, interfaol metodlar rus tili darslarida yozma nutqni rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega. O‘quvchilar matn tuzish, fikrni yozma shaklda ifodalash, tahrirlash va baholash jarayonlarida faol ishtirok etadilar. Bu jarayonda ular til birliklaridan maqsadga muvofiq foydalanish, matnning mantiqiy tuzilishini saqlash va kommunikativ maqsadni hisobga olish ko‘nikmalarini egallaydilar. Natijada yozma kommunikativ kompetensiya ham izchil ravishda rivojlanadi.

Shuningdek, interfaol metodlar o‘quvchilarda sotsiokulturologik kompetensiyani shakllantirishga xizmat qiladi. Rus tili darslarida madaniyatlararo muloqot elementlarini o‘z ichiga olgan topshiriqlar orqali o‘quvchilar rus xalqining madaniyati, an‘analari va nutq odobini o‘rganadilar. Bu esa muloqot jarayonida madaniy me‘yorlarga rioya qilish va turli vaziyatlarda mos nutqiy xatti-harakatni tanlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Xulosa qilib aytganda, rus tili darslarida interfaol metodlardan maqsadli va tizimli foydalanish o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishning samarali pedagogik vositasi bo‘lib, u ta‘lim jarayonining sifatini oshirish, o‘quvchilarning nutqiy faolligini kuchaytirish va ularni real kommunikativ faoliyatga tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy ta‘lim tizimida xorijiy va ikkinchi tillarni o‘qitishda asosiy e‘tibor o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishga qaratilmoqda. Bugungi kunda til bilimlarining amaliy ahamiyati ortib borayotgani, tilning real muloqot vositasi sifatidagi roli kuchaygani rus tili ta‘limida ham yangi metodik yondashuvlarni talab etadi. O‘quvchilarni faqat grammatik qoidalarni bilishga emas, balki ularni turli nutqiy vaziyatlarda samarali qo‘llay olishga o‘rgatish ta‘lim jarayonining ustuvor vazifasiga aylanmoqda.

Amaliy tajriba shuni ko‘rsatadiki, rus tili darslarida an‘anaviy o‘qitish usullarining ustunligi o‘quvchilarning muloqotga kirishish faolligini cheklab, ularning og‘zaki va yozma nutqini rivojlantirish imkoniyatlarini to‘liq ta‘minlamaydi. Natijada o‘quvchilar grammatik bilimlarga ega bo‘lsalar-da, real kommunikativ vaziyatlarda rus tilidan erkin foydalanishda qiyinchiliklarga duch keladilar. Bu holat kommunikativ kompetensiyani shakllantirishga qaratilgan interfaol metodlarning ahamiyatini yanada oshiradi.

Shu sababli rus tili darslarida interfaol metodlardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlarini ilmiy jihatdan o‘rganish zarurati yuzaga kelmoqda. Interfaol metodlar o‘quvchini ta‘lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirib, uning nutqiy faoliyatini jonlantiradi, muloqot ko‘nikmalarini rivojlantiradi va til birliklarini vaziyatga mos qo‘llash malakasini shakllantiradi. Mazkur metodlarning kommunikativ kompetensiyaga ta‘sirini

nazariy va amaliy jihatdan asoslab berish rus tili o‘qitish metodikasini takomillashtirish uchun muhimdir.

Bundan tashqari, ta’lim tizimida kompetensiyaviy yondashuvning joriy etilishi rus tili fanini o‘qitishda o‘quvchilarda kommunikativ, madaniy va ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirishni taqozo etmoqda. Interfaol metodlar orqali kommunikativ kompetensiyani shakllantirish ushbu talablarni amalga oshirishning samarali yo‘llaridan biri hisoblanadi. Shu bois mazkur mavzuni o‘rganish rus tili ta’limi sifatini oshirish, o‘quvchilarning nutqiy faolligini kuchaytirish va ularni zamonaviy jamiyatda faol muloqotga tayyorlash nuqtayi nazaridan muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, rus tili darslarida interfaol metodlardan maqsadli va tizimli foydalanish o‘quvchilarda kommunikativ kompetensiyani shakllantirishning samarali pedagogik vositasi hisoblanadi. Ushbu yondashuv o‘quvchilarning nutqiy faolligini oshirib, ularning og‘zaki va yozma nutqini rivojlantirish, muloqot madaniyatini shakllantirish hamda til birliklarini real kommunikativ vaziyatlarda qo‘llash ko‘nikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Interfaol metodlar asosida tashkil etilgan ta’lim jarayoni o‘quvchilarni faol muloqotga jalb etib, ularning mustaqil fikrlash, o‘z pozitsiyasini asoslab berish va suhbatdosh fikrini tushunish qobiliyatini rivojlantiradi. Natijada rus tilini o‘rganish jarayoni mazmunan boyib, o‘quvchilarning tilni amaliy qo‘llashga bo‘lgan ehtiyoji va qiziqishi ortadi. Bu esa kommunikativ kompetensiyaning izchil va barqaror shakllanishini ta’minlaydi.

Shuningdek, rus tili darslarida interfaol metodlardan foydalanish o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirib, ta’lim jarayonining samaradorligini oshiradi. O‘quvchilar guruhli va juftlikda ishlash jarayonida muloqotga kirishish, fikr almashish va kelishuvga erishish ko‘nikmalarini egallaydilar. Bu jarayon ularning ijtimoiy va madaniy kompetensiyalarini rivojlantirishga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Umuman olganda, rus tili darslarida interfaol metodlar asosida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish masalasini ilmiy jihatdan o‘rganish va amaliyotga keng joriy etish zamonaviy ta’lim talablari bilan uyg‘un bo‘lib, mazkur yondashuv rus tili ta’limi sifatini oshirish va o‘quvchilarni samarali muloqotga tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Abduqodirov A.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2019.
2. Asqarov A.M. Ta’limda interfaol metodlar. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020.
3. Egamberdiyeva N.M. Kompetensiyaviy yondashuv asosida ta’limni tashkil etish. – Toshkent, 2021.
4. Jo‘rayev R.H. Ta’lim jarayonida innovatsion yondashuvlar. – Toshkent: Fan, 2018.

5. Qodirova F.R. O‘quvchilarda kommunikativ kompetensiyani shakllantirish masalalari. – Toshkent, 2020.
6. Бим И.Л. Методика обучения иностранным языкам. – Москва: Просвещение, 2016.
7. Кларин М.В. Интерактивное обучение в современной школе. – Москва: Академия, 2019.
8. Леонтьев А.А. Психология общения. – Москва: Смысл, 2017.
9. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. – Москва, 2018.
10. Хуторской А.В. Компетентностный подход в образовании. – Москва: ВЛАДОС, 2020.